

Zijn marginale tarieven echt belangrijk?

Lastenverlichting voor burgers en bedrijven is een belangrijk onderdeel van het kabinetsbeleid. Hierbij zou het accent van de lastenverlichting gelegd moeten worden bij een verlaging van de wig voor de laagbetaalden. Volgens de Miljoenennota 1996 wordt deze wigverlaging het komende jaar vooral gerealiseerd door de arbeidskosten voor werkgevers die samenhangen met het in dienst hebben van een laagbetaalde werknemer te verlagen. Voor werknemers wordt in 1996 een betrekkelijk geringe lastenverlaging gerealiseerd die niet specifiek geconcentreerd is bij de laagbetaalden, maar ook gunstige effecten voor hogere inkomens met zich mee brengt. Vanuit de aanbodzijde zal de 'onderkant' van de arbeidsmarkt daarom niet beter gaan functioneren.

Dit roept nogmaals de vraag op of een beleid waarbij lastenverlaging voor de werknemer aan de onderkant van de arbeidsmarkt die gefinancierd wordt uit een verhoging van de marginale lastendruk aan de bovenkant van het inkomensgebouw – zg. 'Robin Hood'-beleid – geen goede optie zou zijn. Dit beleid is door Bovenberg en Van der Ploeg verdedigd¹. Er zijn verschillende argumenten ter verdediging van de verhoging van de progressie. Eén argument is dat door de invloed van vakbonden de lonen op een zodanig hoog niveau zijn vastgesteld dat er werkloosheid ontstaat. Bij een toename van de marginale tarieven zal de winst aan extra besteedbaar inkomen voor de vakbondsleden minder groot worden en zal de toenemende kans op werkloosheid dus van relatief groter gewicht worden. Bij gevolg zullen de vakbonden de looneisen matigen en zal de werkgelegenheid toenemen.

Een vraag die direct bij deze redenering gesteld kan worden is of het representatieve vakbonds lid zich bij zijn oordeel over het beleid van zijn vakbond inderdaad door bovenstaande redenering laat leiden? Zal hij bij bepaling van de gewenste loonhoogte rekening houden met het deel van het marginale loon dat naar de schatkist vloeit? Hierover is in het algemeen weinig bekend. In de leerboeken wordt meestal eenvoudigweg aangenomen dat individuen reageren op het marginale tarief. Een experimenteel onderzoek van De Bartolome heeft echter aangetoond dat dit in de praktijk lang niet altijd het geval hoeft te zijn².

De Bartolome legde een aantal proefpersonen een inkomstenbelastingformulier voor waarop was aangegeven hoeveel belasting men moest betalen bij ieder inkomensniveau. Het belastingstelsel waarmee men geconfronteerd werd was progressief (de gemiddelde belastingvoet was lager dan de marginale belastingvoet), maar de feitelijke tarieven werden niet expliciet gegeven. De proefpersonen moesten deze tarieven zelf uitrekenen. Vervolgens werd men voor de keuze gesteld een bedrag te investeren in een van de volgende twee activa: de opbrengst van het ene activum was niet, die van het andere

wel aan belasting onderworpen. Het rendement vóór belasting van het aan belasting onderworpen activum was hoger dan van het belastingvrije activum. Het procentuele verschil van dit bruto rendement werd in een aantal experimenten gevarieerd om na te gaan op welke manier de belastingen het investeringsbesluit zouden beïnvloeden. Het procentuele verschil in bruto rendement lag resp.

(a) onder het gemiddelde belastingtarief,
(b) tussen het gemiddelde en het marginale tarief in en, tenslotte, (c) boven het marginale tarief.

Volgens de economische theorie zou een individu alleen in geval (c) voor het aan belasting onderworpen activum moeten kiezen. Dat was maar voor een kleine minderheid, namelijk 37 van de 125 proefpersonen het geval. De andere proefpersonen kozen in geval (b) voor het aan belasting onderworpen activum. Dit experiment suggereert dat individuen bij het nemen van beslissingen veelal niet de marginale, maar de gemiddelde belastingvoet als maatstaf nemen. Als een dergelijke conclusie voor alle belangrijke economische beslissingen zou gelden, zijn de implicaties hiervan verstrekkend. De effecten van hoge marginale tarieven op het arbeidsaanbod zijn dan niet zo negatief als veelal wordt aangenomen. Belastingopbrengsten zijn hoger en de welvaartsverliezen van hoge(re) marginale tarieven zijn kleiner.

Dit lijkt op een ondersteuning voor het Robin Hood-beleid van Bovenberg en Van der Ploeg. Dat is het echter niet. Stel dat het marginale tarief wordt verhoogd ter financiering van lastenverlichting aan de onderkant van de arbeidsmarkt en wel zodanig dat voor het gemiddelde individu het marginale tarief hoger wordt, maar het gemiddelde tarief niet. Stel ook dat dit gemiddelde individu alleen rekening houdt met zijn gemiddelde tarief in overeenstemming met de experimentele bevindingen. Als dit individu ook bepalend is voor het vakbondsbeleid, dan zal de verhoging van het marginale tarief de vakbond niet tot matiging van de looneisen aanzetten. In de perceptie van het bepalende vakbonds lid zal immers een loonsverhoging nog even aantrekkelijk zijn als voorheen. Met andere woorden, hoewel een toename van de progressie in de belastingen in dit geval niet zou leiden tot een toename van de welvaartsverliezen die de standaardtheorie veronderstelt, zou het ook niet leiden tot de loonmatiging en de toename van de werkgelegenheid die Bovenberg en Van der Ploeg voorspellen. In dit geval is het huidige beleid dat vooral aangrijpt bij de vraagkant van de arbeidsmarkt een effectievere oplossing voor het huidige werkloosheidsvraagstuk.

H.A.A. Verbon*

1. A.L. Bovenberg, R.A. de Mooij en F. van der Ploeg, Werkte een 'Robin Hood'-beleid?, *ESB*, 13 april 1994, blz 332-336.

2. C.A.M. De Bartolome, Which tax rate do people use: average or marginal?, *Journal of Public Economics*, vol. 2, 1995, blz. 79-96.

* De auteur is hoogleraar Openbare financiën aan de Katholieke Universiteit Brabant.